

KOŞULLU VE KOŞULSUZ MUHAFAZAKÂRLIĞIN KAZANÇ KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ: BİST100'DE BİR ARAŞTIRMA

Darioush AZARIFAR*
Prof. Dr. Yıldız AYANOĞLU**

Makale Gönderim Tarihi : 24.04.2020 / Kabul Tarihi : 31.08.2020

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

Bu çalışmada, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına kote olmuş ve BİST100'de yer alan şirketlerin koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Örneklem 2009 ile 2018 arasında 41 şirketten oluşmakta ve bu dönemler arasında bankalar, finans kuruluşları ve aktif olmayan veya verileri eksik olan firmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek için 1997 yılında geliştirilen Basu modeli kullanılmıştır. Bu modele 2011 yılında Tariq ve Rasha tarafından “işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışının firmanın net karına oranı” ile “piyasa değerinin defter değerine oranı” değişkenleri eklenmiş ve model genişletilmiştir. Çalışmada genişletilmiş Basu modeli aracılığıyla koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisi ölçülmüştür. Verilerin analizinde Panel Veri yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Koşullu Muhafazakârlık, Koşulsuz Muhafazakârlık, Kazanç Kalitesi

Jel Sınıflandırması: M4, M41, M49

* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe Finansman Programı Doktora Öğrencisi, dazarifar@yahoo.com, Orcid.org/0000-0001-6485-3799

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, yıldiz.ayanoglu@hbv.edu.tr, Orcid.org/0000-0002-1024-2105

THE EFFECT OF CONDITIONAL AND UNCONDITIONAL CONSERVATISM ON EARNINGS QUALITY: A RESEARCH ON BIST 100 INDEX**ABSTRACT**

In this study, the relationship between conditional and unconditional conservatism and earnings quality of companies in listed on the Istanbul Stock Exchange and BIST100 has been investigated. The sample consists of 41 companies between 2009 and 2018, and between these periods banks, financial institutions and companies that are inactive or whose data are missing were excluded. Basu model developed in 1997 was used to test the research hypotheses. To this model in 2011, variables of “the ratio of cash flow from operating activities to the firm’s net profit” and “market value divided by the book value” were added by Tariq and Rasha. In the study, the effect of conditional and unconditional conservatism on the quality of earnings were measured through the extended Basu model. Panel Data method was used in the analysis of the data. According to the analysis results obtained, a statistically significant negative relationship was found between conditional and unconditional conservatism and earnings quality.

Keywords: Conditional Conservatism, Unconditional Conservatism, Earnings Quality

JEL Classification: M4, M41, M49

1. GİRİŞ

Uzun yıllar muhafazakârlık (conservatism) ve ihtiyatlık (prudence) kavramlarının aynı anlama gelip gelmediği konusunda çeşitli görüşler literatüründe paylaşılmıştır. Çoğu yazar bu iki kavramı aynı anlamda olduğunu öne sürseler de bazı yazarlar bunların iki farklı kavram olduğu görüşündedir. Barker’e (2015, s. 515) göre muhafazakârlık, defter değerinin ekonomik değerden düşük olmasına yol açan herhangi bir durumun varlığında tercih edilen bir muhasebe yaklaşımıdır. Oysaki ihtiyatlılık, belirsizliğe karşı temkinli (tedbirli) tepki gerektiren özel bir muhafazakârlık türüdür.

Oreshkova’nın (2017) görüşüne göre ihtiyatlık ve muhafazakârlık kavramları, yazarlar tarafından eşanlamlı olarak kullanılması durumu, anlam kargaşası ya da yanlış anlam yükleme gibi sorunlar yaratmakta ve bunların çözümü için teorik bir ayırımı yapılması gerekmektedir. Oreshkova (2017, s. 352), muhafazakârlığı, ihtiyatlıktan daha geniş bir anlam taşıdığını savunmaktadır. Yazar, ihtiyatlılığı bir işletmenin ekonomik durum ve performansının, tarafsız ve önyargısız bir şekilde yansıtılması amacıyla muhasebecilerin uyması gereken temel kurallardan biri olarak kabul eder. Böylece paydaşlara doğru, sağlıklı ve doğrulanabilir bilgi verilmiş olur. Muhafazakarlık ise akılcı ve ihtiyatlı bir felsefe veya strateji olarak düşünülmeli ve işletme yönetimi tarafından ayrıntılı bir şekilde ve derinlemesine değerlendirildikten sonra uygulanmalıdır. Böylece hem iç hem de dış bilgi kullanıcılarına uzun vadeli ve daha faydalı finansal bilgi sunulabilecektir.

Muhafazakârlık yaklaşımı sermayenin ve alacaklıların korunmasını hedeflemektedir. Böylece riskli durumlarında işletme yönetimi “kendini daha yoksul” varsayarak kararlarını vermeli ve buna göre hareket etmelidir. Bu basiretli iş adamı davranışı sermayesinin korunmasını ve dolayısıyla sürekliliğin sağlanmasını ile alacaklıların haklarının korunmasını beraberinde getirecektir. Başka bir anlatıma “muhafazakârlık yaklaşımı sonucunda ortaya çıkan alacaklıların ve sermayenin korunması hedeflerine ihtiyatlılık ilkesi kullanılarak varılacaktır (Kutlan, 2003, s. 2). Bu bağlamda ihtiyatlılığın muhafazakâr yaklaşım sergileme ihtiyacından türemiş bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.

Bliss (1924, s. 110) muhafazakârlığı “karı öngörememekle birlikte tüm kayıpları öngörebilmek” olarak tanımlar. Muhafazakârlık, muhasebecilerin olumsuz ekonomik gelişmelerden (kötü haberlerden) ziyade olumlu ekonomik gelişmeleri (iyi haberleri) raporlamak için daha yüksek düzeyde bir doğrulama eğiliminde olmalarını ifade eder. Basu’nun (1997, s. 4) muhafazakârlık yorumuna göre olumsuz gelişme, olumlu gelişmeden daha önce kazanca yansıtılır. Örneğin, gerçekleşmemiş zararlar genel olarak gerçekleşmemiş kazançlardan daha erken muhasebeleştirilir. Aynı şekilde Watts (2003a, s. 207) da zararlara göre karların muhasebeleştirilmesi için daha fazla teyit edici belgelere ihtiyaç duyulmasını, muhafazakârlık olarak ifade eder. Givoly ve Hayin (2000, s. 291) ise muhafazakâr yaklaşımda, finansal raporlamada tercih edilebilecek iki veya daha fazla yaklaşımdan, özsermaye sahipleri için daha az iyimser olanın seçilmesi gerektiğini söyler.

2. MUHASEBEDE MUHAFAZAKÂRLIKLA İLGİLİ SINIFLANDIRILMALAR

Literatürde muhasebe muhafazakârlığının farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Örneğin Pope ve Walker (2003, s. 9) muhafazakârlığı gerçekleşen (Ex-post) ve tahmin edilen (Ex-ante) olarak sınıflandırırken, Ball, Kothari ve Robin (2000, s. 20) gelir tablosu ile bilanço muhafazakârlığına işaret etmişlerdir. Chandra, Waymire ve Wasley (2004, ss. 3-4) ekonomik olaya (habere) bağlı ve ekonomik olaydan (haberden) bağımsız muhafazakârlığa atıfta bulunurken, Ball ve Shivakumar (2006, s. 211) koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık terimlerini kullanmışlardır.

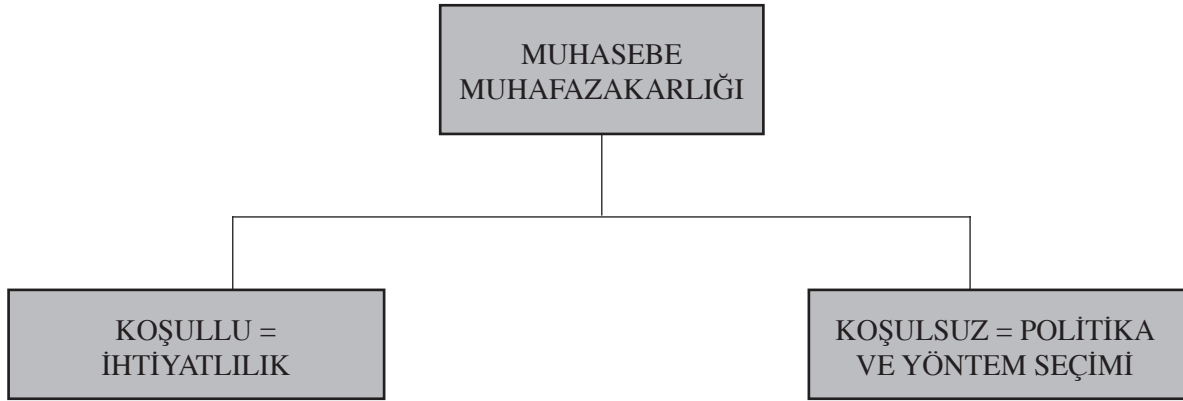
Koşullu muhafazakârlık, işletmelerdeki olumsuz ekonomik gelişmelerin, olumlu ekonomik gelişmelere göre daha hızlı ve belirgin bir şekilde kabul edilmesi ve muhasebeleştirilmesi anlamına gelmektedir (Ryan, 2006, s. 511). Maddî ve maddî olmayan duran varlıklar ile şerefiyenin değer düşüklüğü testine tabi tutulması, stokların maliyet veya piyasa değerinin düşük olanı ile muhasebeleştirilmesi birer koşullu muhafazakârlık örneğidir. Buna aynı zamanda gelir tablosu muhafazakârlığı da denilmektedir.

Koşulsuz muhafazakârlık bir ekonomik olay veya gelişmeden bağımsızdır. Varlıkların dönem sonundaki değerinin önceden doğru bir şekilde tahmin edilmesinin zorluğu nedeniyle, muhasebe politikalarının seçiminde daha düşük değeri gösteren yöntemin tercih edilmesidir. Buna: pozitif net bugünkü değere sahip olan projeler için tarihsel maliyetin; maddî duran varlıklar için hızlandırılmış amortismanın (azalan bakiyelerin); stokların değerlemesinde LIFO yönteminin kullanılması ile Ar-Ge ve reklam giderlerinin doğrudan gider yazılması, örnek verilebilir. Koşulsuz muhafazakârlık, bilanço muhafazakârlığı olarak da adlandırılır.

Koşullu muhafazakârlık esas olarak karların düşük gösterilmesi ile ilgili iken, koşulsuz olanı daha çok varlıkların düşük değerle gösterilmesiyle ilgilidir. Koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık arasındaki en

önemli fark, koşullu muhafazakarlığın ekonomideki gelişmelere, koşullara ve çıkan haberlere bağlı olmasıdır.

Yukarıda açıklanan koşullu ve koşulsuz muhafazakarlığın tanımları ve örneklerine bakıldığında koşullu muhafazakarlık ile ihtiyatlılık kavramlarının aynı anlamı taşıdıkları anlaşılmaktadır. İhtiyatlılığa koşulsuz muhafazakarlık da eklendiğinde, muhasebe muhafazakarlığı, ihtiyatlılıktan daha geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramlar arasındaki ilişkiyi şekil üzerinde aşağıdaki gibi gösterebiliriz.



Şekil 1. Koşullu – Koşulsuz Muhafazakarlık Ayırımı

3. KAZANÇ KALİTESİ KAVRAMI

Muhasebe açısından en genel anlamda kazanç kalitesi, açıklanan kazancın bir işletmenin gelecekteki kazancını tahmin etme düzeyidir. Diğer bir ifade ile kazanç kalitesi “gelecekteki kazançları tahmin etmede raporlanan kazançların faydası ve işletmenin doğru kazançlarını yansıtmada raporlanan kazançların kabiliyeti” şeklinde tanımlanır (Sakarya & Koçak, 2016, s. 734). Hodge (2003, s. 37) kazanç kalitesinin, raporlanan karların ne ölçüde gerçek karları temsil ettiğine vurgu yaparken, Kurt (2003) “kazançların kalitesi; işletmenin net kar kavramı ile ilgili olup, raporlanan kazançların olumlu ve olumsuz özelliklerinin derecesinin belirlenmesidir” şeklinde tanımlamıştır. Ancak bazı çalışmalarda net kar yerine işletmenin esas ve olağan faaliyetlerinden elde edilen kar kastedilmiş, olağandışı nitelikteki gelirlerin kazanç kalitesinin belirlenmesinde dikkate alınmamıştır.

FASB (Statement of Financial Accounting Standards-SFAS, No.132, prg.26, 1998) kazanç kalitesini, yatırımcıların bir işletmenin mevcut döneme ait olan kazançları etkili bir şekilde kullanarak gelecekteki kazançlarının tahmin edilmesindeki yararlılık ve uygulanabilirlik olarak tanımlamıştır.

Kazanç kalitesinin değerlendirilmesi, finansal tablo kullanıcısının, mevcut gelirin kesinliği ve gelecek için beklentiler hakkında karar vermesine yardımcı olacaktır. Yüksek kaliteli kazancın temel özelliği yalnızca bir kerelik bir olayın sonucu olarak rapor edilen kazançlar yerine, bir dizi raporlama dönemi boyunca kazancın kolayca tekrarlanabilir olmasıdır.

Francis, Olsson ve Schipper (2004, s. 969) kazanç kalitesinin özelliklerini “muhasabe temelli” ve “piyasaya temelli” olarak ikiye ayırmaktadır. Muhasebe temelli özellikler “tahakkuk kalitesi”, “süreklilik”, “öngörülebilirlik” ve “karda istikrarlılık” olmakla birlikte muhasabe raporlarından elde edilen verilere dayanmaktadır. Bu nitelikler nakit veya kazancı kendine referans olarak alır ve sonuç olarak sadece muhasabe bilgileri kullanılarak ölçülür. Piyasa temelli göstergeler ise “değere ilişkinlik”, “zamanlılık” ve “muhafazakârlık” olarak belirlenmektedir. Söz konusu niteliklerin ölçüleri muhasabe kazançları ile piyasa fiyatları veya getirileri arasındaki tahmini ilişkiye dayanmaktadır. Aynı zamanda “bu göstergeler hem muhasabe raporlarından hem de piyasa verilerinden elde edilen bilgilerden” sağlanmaktadır (Durak ve Gürel, 2014, s. 96).

Yel (2009), literatürde yapılan farklı tanımlamaları değerlendirerek, kazanç kalitesinin göstergelerini süreklilik, tahmin edilebilirlik, değişkenlik ya da istikrarlılık, ilgililik, güvenilirlik, tahakkuk kalitesi ve kazanç yönetimi başlıkları altında toplamıştır.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik araştırmalardan bazıları ve ulaşılan bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Chan, Stephen ve Strong (2009), muhasabe muhafazakârlığı ve özsermaye maliyeti üzerinde yaptıkları çalışmada koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın muhasabenin kalitesi hakkında piyasaya farklı bilgiler aktardığı iddia etmişlerdir. Özsermaye maliyeti tahminleri Ohlson ve Juettner-Nauroth modeli ile yapılan bu çalışmada, özsermayenin maliyeti ile muhasabe muhafazakârlığı arasındaki ilişki regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Bulgular, koşulsuz muhafazakârlığın daha yüksek muhasabe bilgi kalitesi ve düşük öz sermaye maliyeti ile ve koşullu muhafazakârlığın düşük muhasabe bilgi kalitesi ve yüksek özsermaye maliyeti ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışma muhafazakârlık muhasabe, yatırımcılara bir firmanın mevcut ve gelecekteki kazanç kalitesi hakkında daha fazla bilgi verdiği sonucuna bağlanmıştır.

Tariq ve Rasha (2011), koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın Mısır'daki işletmelerin kazanç kalitesi ve hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisini incelemişler. Yazarlar Basu modeline (asimetrik zamanlılık modeli¹) iki değişken daha ekleyerek modeli geliştirmişlerdir. Bunlar işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının firmanın net gelirine oranı ile piyasa değerinin defter değerine oranıdır. Geliştirilen bu model ile çok amaçlı regresyon yaparak, 2005-2009 yılları arasında 30 şirketin verilerini analiz etmişlerdir. Analizin ilk sonucu koşullu muhafazakârlığın Mısır firmalarının hem kazanım kalitesini hem de hisse senedi fiyatlarını olumsuz yönde etkilediğini; ikinci sonuç ise koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesini etkilemediğini, ancak Mısır'daki firmaların hisse senedi fiyatları ile negatif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir.

1 Asimetrik Zamanlılık Modeli - kayıpların ve kazançların asimetrik davranışlarını ifade etmektedir.

Lyimo ve Salaam (2014), Hindistan sermaye piyasalarındaki koşullu ve koşullu muhafazakârlığın kazanç kalitesini ve hisse senedi fiyatlarını ne ölçüde etkilediğini araştırmıştır. 2006'dan 2012'ye kadar Bombay borsasında kote edilen şirketler için ikincil verileri² kullanılmış ve analizde havuzlanmış panel veri regresyon modeli uygulanmıştır. Hindistan sermaye piyasasında incelenen dönemde koşullu muhafazakârlığın varlığını desteklemek için yeterli kanıt bulunduğu ve raporlanan kazanç kalitesini etkilemediği, ancak hisse senedi fiyatlarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Chen, Folsom, Paek ve Sami (2014), muhasebe muhafazakârlığının kazanç sürekliliği ve borsada kazanç değerlemesi üzerindeki etkisini incelemişler. 1988-2010 döneminde ABD şirketlerinden bir örnek kullanarak, elde ettikleri bulguları şu şekilde özetlemişlerdir: (i) daha muhafazakâr kazançlar, daha az muhafazakâr kazançtan daha az sürekli, (ii) koşullu muhafazakâr kazançlar, koşulsuz muhafazakâr kazançlardan daha az sürekli, (iii) çoklu fiyatlandırma, daha muhafazakâr kazançlarda daha az muhafazakâr kazançlara nazaran daha küçüktür, (iv) kazançlardaki daha küçük çoklu fiyatlandırma koşullu muhafazakârlık tarafından yönlendirilir.

Vatanparast, Baqerian ve Hassanzade (2014), muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkiye dair kanıt bulmaya çalışmışlar ve bu amaçla 2006'dan 2012'ye kadar Tahran Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören firmalardan 135'inin analizini yapmışlardır. Verilerin analizi panel data regresyon modeli ile yapılmış ve sonuçlar yüzde 95 güven düzeyinde muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bunun aynı zamanda muhafazakârlığın kazanç kalitesini artırabileceği ve yatırımcılar ile yönetim arasındaki çıkar çatışmasını azaltabileceği anlamına geldiğini belirtmişlerdir.

Sakarya ve Koçak (2016), kazanç kalitesi ve yönetilmesinin, işletmelerin finansal performansı üzerine etkisini araştırmışlar ve kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerin finansal performansına etkisi olduğunu ve kazanç yönetimi ile kazanç kalitesi arasındaki ilişki olduğunu ortaya çıkarmışlardır. İSO 500 listesi içinden Borsa İstanbul'da kayıtlı olan işletmelerin 2006 - 2013 yıllarını kapsayan verileri incelenmişlerdir. Çoklu regresyon yöntemi kullanılarak kazanç yönetimi ve kazanç kalitesi ile işletmelerin finansal performansı arasındaki ilişki düzeyi açıklamaya çalışılmışlar ve ulaşılan sonuca göre BİST'de kazanç yönetiminin var olduğunu tespit etmişlerdir.

Darabi ve arkadaşları (2016), koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık ile yatırım olanakları arasındaki ilişkiyi 2009-2013 yılları arasında Tahran borsasında kote olan 122 şirket üzerinde incelemişler. Çalışmada karlılık oranı, firma büyüklüğü, ödenecek temettü getirisi ve reklam ve satış giderleri araştırma değişkenleri olarak kullanılmıştır. Analizlerin sonucunda yazarlar koşullu muhafazakârlık ile yatırım olanakları arasında doğrudan ve anlamlı bir ilişki olduğunu görmüşler, ancak koşulsuz muhafazakârlık ile yatırım olanakları arasında önemli ve anlamlı bir ilişki bulamamışlar.

Adıgüzel (2017), Türkiye'de uluslararası finansal raporlama standartlarına uyumun firmaların kazanç kalitesi üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışmada 1994-2014 yılları arasında Borsa İstanbul'da kote 140 firmanın verileri kullanılmış ve Türkiye'de halka açık firmaların Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uyumu sonrası kazanç kalitelerinde değişiklik olup olmadığı incelenmiştir. Kazanç kalitesi ölçütü olarak "ihtiyari tahakkuk miktarları" kullanılmış ve ihtiyari tahakkuk miktarı performansa göre

2 İkincil veriler önce bir başka kişi ya da kurum tarafından toplanmış ve işlenmiş verilere denmektedir.

düzeltilmiş ihtiyari tahakkuk modeli (the performance adjusted discretionary accruals model) ile ölçülmüştür. Bulgular Türkiye’de UFRS uygulayan işletmelerin Yerel Finansal Raporlama Çerçevesine göre daha az tahakkuk yönetimi yaptığını ve kazanç kalitelerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Asri (2017), muhasebe muhafazakârlığının firmanın kazanç kalitesini etkileyip etkilemediğini 2010-2015 dönemlerinde Endonezya Menkul Kıymetler Borsası’nda kote edilmiş şirketler üzerinde incelemiştir. Araştırma muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkisini etkileyen diğer değişkenleri incelemek amacıyla yapılmış ve sonuçlar, araç değişkenler³ muhafazakârlığının kazanç kalitesi üzerinde olumlu ve önemli etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu da yönetimin şirket içindeki muhasebe muhafazakârlığının uygulanmasına olumlu bir şekilde işaret ettiği ve kazançların kalitesini artırmada etkisi olduğu anlamına gelmektedir.

Tekin ve Gör (2018), çalışmalarında muhasebe muhafazakârlığı ile nakit temettüler arasındaki ilişkiyi araştırmışlar. Araştırmada BIST 100 Endeksinde yer alan sportif faaliyetler ve finans sektörleri haricindeki 74 şirketin verileri kullanılmış ve mali tablolarından elde edilen veriler panel veri yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Muhasebe muhafazakârlığı: kar dağıtım oranı, halka açıklık yüzdesi, kurumsal yatırımcı yüzdesi, şirket büyüklüğü, finansal kaldıraç ve özsermaye karlılık oranı değişkenleri kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar muhasebe muhafazakârlığının firmaların nakit temettüleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca kar dağıtımı ile muhafazakâr muhasebe arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu da tespit edilmiştir.

Li (2019), muhasebe muhafazakârlığı ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi 2008-2012 yılları arasında Çin’deki Şangay ve Şenzen Menkul Kıymetler Borsası’nda kote olan şirketler üzerinde araştırmış ve muhasebe muhafazakârlığının, gerçek kazanç yönetimi ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada firma büyüklüğü, aktif karlılığı, kaldıraç ve firma yaşı değişkenleri kullanılmış ve yüksek finansal kaldıraç seviyesine sahip işletmelerde muhasebe muhafazakârlığı ile kazanç yönetimi arasındaki negatif ilişkinin daha da yüksek olduğu görülmüştür.

5. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Çalışmada 2009-2018 yılları arasında Borsa İstanbul’da kote ve BIST 100 endeksinde olan 41 şirket örneklem olarak kullanılmıştır. Örnekleri çıkarmak için istatistiksel yığın üzerindeki kısıtlamalar şunlardır:

- 2009 veya öncesinde İstanbul Borsasında kote edilmiş olması,
- 2009 ile 2018 mali dönem aralarında borsada aktif olması,
- 2009 ile 2018 mali dönem arasında verilerinin eksik olmaması,
- Reel sektör işletmesi olması (bankalar ve finans kuruluşları, yatırım şirketleri, holding ve finansal kiralama şirketleri kapsam dışı bırakılmıştır).

3 Açıklayıcı değişken ile arasında korelasyon olan ancak hata terimi ile arasında korelasyon olmayan değişkene araç değişken denir.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerindeki etkisini BİST100 kapsamında olan firmalarda araştırmaktır. Muhafazakârlık bir faktör olarak, şirketin gelecekteki performansını ve değerini etkileyebilir. Bu nedenle mevcut şartlar altında, koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi, işletme yönetiminin gelecekle ilgili alacağı kararlarda ve finansal tabloların güvenilirliğinin artırılmasında yardımcı olabileceği kabul edilir. Bu çalışmanın temel motivasyonu, muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkinin hangi yönde olduğu tespit etmek ve alan literatürüne katkı sağlamaktır.

5.2. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmada kullanılan verilerin hem zaman boyutunun olması hem de yatay kesitsel boyunun olması nedeni ile panel veri analizi yöntemi uygulanmıştır. Klasik doğrusal regresyon modelinde belirli bir zaman dönemine ilişkin bir firmanın verisi ya da izlenen frekans noktası (t) zamanına ilişkin birden fazla firmanın verisi yer almaktadır. Bu araştırmada firmaların sayısının 41 olması ve birden fazla yıla ilişkin (2009–2018) verinin bulunması nedeniyle öncelikle yatay kesitsel bağımlılığın belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için üç ayrı testten yararlanılmıştır: Lagrange Multiplier (Lagrange Çarpanı, LM) testi, i Pesaran's CD test ve Pesaran 2008 çalışması ile sapması düzeltilmiş olan LM_{adj} testidir⁴.

Diğer taraftan çalışmada sahte regresyon ilişkisinin etkisinin olup olmadığının tespit edilebilmesi için değişkenlerin durağanlık testi birim kök testleri uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Ancak yatay kesitsel bağımlılığa ilişkin elde edilen sonuçlar ikinci nesil birim kök testlerinin yapılması zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu nedenle çalışmada Hadri - Kurozumi (2012) birim kök testleri uygulanmıştır. Tüm değişkenlerin durağan olması sabit etkiler ve rastsal etkiler tahmininin yapılmasına engel bir durum teşkil etmemiştir. Bu iki modelden hangisinin geçerli olduğunun tespit edilmesi için son olarak Hausman testi yapılmış ve sabit etkiler modelinin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. Araştırmanın Hipotezleri, Kullanılacak Modeller ve Değişkenler

Araştırma amaçlarına ulaşmak için koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisinin olup olmadığı ortaya koyacak olan hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur:

HİPOTEZ 1: Koşullu muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerinde etkisi:

H.1-₀: Yoktur. H.1-₁: Vardır.

HİPOTEZ 2: Koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerinde etkisi:

H.2-₀: Yoktur. H.2-₁: Vardır.

Çalışmada koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisini ölçmek için genişletilmiş Basu'nun asimetrik zamanlılık modeli kullanılmıştır. Basu (1997, s. 13) tarafından geliştirilen asimetrik zamanlılık ölçüsünün temeli (asymmetrical timeliness) olumsuz gelişmelerin etkisi olumlu gelişmelere göre daha hızlı kazançlara yansıtılması ile ifade edilebilir. Bu model kayıpların ve kazanç-

4 Bu testlerle ilgili daha ayrıntılı bilgi çalışmanın 6.1. maddesinde sunulmuştur.

ların asimetrik davranışlarını, muhasebe kazancının hisse senedi getirisi üzerindeki doğrusal regresyonu ile ölçer. Basu, tahminlerini test etmek için aşağıdaki regresyonu kullanmış ve net kar ile hisse senedi getirileri arasındaki korelasyonu inceleyerek, muhafazakârlığı ölçmüştür.

$$EPS_{it} / P_{it-1} = b_1 + b_2DR_{it} + b_3RET_{it} + b_4DR_{it} \times RET_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

EPS_{it} t yılı için hisse başına kazanç,

P_{it} hisse senedinin t yılındaki piyasa değeri,

RET_{it} hisse senedinin t yılındaki getirisi,

DR_{it} kukla değişken. Eğer RET_{it} negatif ise $DR_{it}=1$ yoksa $DR_{it}=0$.

Basu modelinde, “ b_4 ” olumlu ve olumsuz ekonomik gelişmeler arasındaki zaman farkını gösterir ve bir muhafazakârlık derecesini temsil eder, dolayısıyla zaman farkı arttıkça, muhafazakârlık derecesi de artmaktadır.

Koşullu muhafazakârlık Basu’nun (1997) regresyon modelini kullanılarak ölçülebilir, ancak bu model muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerindeki etkisini açıklamamakta. Bu nedenle koşullu muhafazakârlık ile kazanç kalitesi ilişkisini test etmek için Denklem (1)’e “işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akışları / net kar oranı” değişkenini bir kazanç kalitesi temsilcisi olarak dahil edilmiştir.

$$EPS_{it} / P_{it-1} = b_1 + b_2DR_{it} + b_3RET_{it} + b_4DR_{it} \times RET_{it} + b_5CFO_{it} / NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

CFO_{it} işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları,

NI_{it} firmanın t yılındaki net karı.

“ b_5 ” katsayısı ne kadar pozitif ve yüksek olursa, işletmenin karı o kadar nakde yakın ve o kadar kaliteli olacaktır.

Ayrıca, denklem (2) koşullu muhafazakârlığı ölçmek ve kazanç kalitesi ve hisse senedi fiyatları ilişkisini test etmek için geliştirilmiştir, bu nedenle koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisini ölçmek için “firmanın piyasa değerinin defter değerine oranı” değişkenini bir koşulsuz muhafazakârlık temsilcisi olarak modele eklenmiştir.

$$EPS_{it} / P_{it-1} = b_1 + b_2DR_{it} + b_3RET_{it} + b_4DR_{it} \times RET_{it} + b_5CFO_{it} / NI_{it} + b_6MTB_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

MTB_{it} i firmasının t döneminin sonundaki piyasa değeri / defter değeri oranı

Denklem (2)’ye “firmanın piyasa değeri / defter değeri” oranının eklenmesiyle koşulsuz muhafazakârlığın da işletmenin kazanç kalitesi üzerindeki etkisi ölçülebilir duruma gelmiştir. Denklem (3)’teki “ b_6 ” katsayısı işletme tarafından uygulanan bu tür muhafazakârlığın, kazanç kalitesi üzerindeki etkisini ifade etmektedir. İlgili katsayı pozitif olduğunda koşulsuz muhafazakârlığın artması işletmenin kazanç kalitesini yükselttiği anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle koşulsuz muhafazakârlık arttıkça işletmenin karı daha nakde yakın ve kaliteli olmaktadır.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın ana hipotezlerinin incelemesine ve testine girmeden önce, regresyon varsayımlarını incelemek ve araştırma modellerini seçmek gerekmektedir. Başka bir anlatımla denklem 2'ye eklenen b_5 ve denklem 3'e eklenen b_6 değişkenler arasındaki test edilmesine gerek duyulmaktadır. Burada değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek ve ayrıca da bağımlı değişkeni açıklamak için Panel Yatay Kesit Bağımlılık Testi kullanılmıştır.

6.1. Tahmin modeli seçimi

Yatay kesitsel bağımlılık özellikle yatay kesit sayısının yüksek olduğu panel veri setlerinde ortaya çıkmaktadır. Panel veri modellerinde ortak şoklar, ortak gözlenemeyen bileşenler, uzamsal (spatial) korelasyon, hata terimi çiftleri arasında belirli bir ortak bileşen ya da uzamsal kalıba uymayan sıra dışı korelasyondan ortaya çıkmaktadır (Kutlar, 2017). Bu tür uygulamalarda panelin meydana getirdiği birimlerin bağımsız olması analiz sonuçları açısından son derece önemlidir. Meydana gelebilecek bir ekonomik bir şokun diğer firmaları da etkileyeceği göz önüne alındığında bu testin yapılmadığı analizlerde ortaya çıkan sonuçlar sapmasızlık ve tutarlılık özelliklerini ihlal edeceğinden öncelikle bunun test edilmesi gerekmektedir. Bu bağımlılığı var olup olmadığını inceleyebilmek amacıyla birden fazla test türü geliştirilmiştir. Bunlardan birisi Breusch ve Pagan (1980) çalışmalarında geliştirilen ve eşitlik Lagrange Multiplier (Lagrange Çarpanı, LM) testi denklem 4'te verilmiştir.

$$LM = t \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (4)$$

Denklem 4'te ifade edilen $\hat{\rho}$ hataların ikişerli korelasyonlarından elde edilen örnek tahminini ifade etmektedir. Burada sıfır hipotezinde yatay kesitler arasında ilişkinin olmadığını ve $T \rightarrow \infty$ iken N sabit ise $N(N-1)/2$ serbestlik derecesinde ki-kare asimptotik dağılıma sahip olduğu ve testin, zaman boyutu T 'nin, yatay kesit boyutu N 'den büyük olduğu durumlarda kullanılacağı varsayılmaktadır (Koçbulut & Barış, 2016).

Özellikle gözlem sayısının büyük ve zaman aralığının küçük olduğu durumlarda, belirli bir uzaysal ağırlık matrisine bağlı olmayan uygun küçük örneklem özelliklerine sahip bir kesit bağımlılığı testine açıkça ihtiyaç olduğu Pesaran 2004 çalışmasında belirtilmiştir. N büyük olduğunda Breusch ve Pagan'ın LM testinin eksikliğini kabul ederek, LM testinde kullanılan kareler yerine çift yönlü korelasyon katsayılarına dayanan test denklem 5'e verilmiştir.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right) \quad (5)$$

N Sabit ve $T \rightarrow \infty$ olan görünürde ilişkisiz regresyon bağlamında Breusch ve Pagan (1980), hesaplanması için özellikle basit olan ve sistem tahminini gerektirmeyen sıfır çapraz denklem hatası korelasyonlarının boşluğunun test edilmesi için bir Lagrange çarpanı (LM) istatistiği önermiştir. Test LM istatistiği temeline dayanmaktadır (Pesaran, 2004).

Son test ise Pesaran 2008 çalışması ile sapması düzeltilmiş olan Lagrange Multiplier LM_{adj} testidir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2}{N(N-1)}\right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N T \hat{\rho}_{ij} \frac{(T-k) \hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{it}}{\sqrt{v_{Tij}^2}} \quad (6)$$

Burada k tahminci μ_{Tij} sayısını, ile ifade edilen kısım $(T-k) \rho_{ij}^{2,2}$ 'nin ortalamasını, v_{Tij}^2 ise $(T-k) \rho_{ij}^{2,2}$ 'nin ortalamasını ifade etmektedir (Pesaran, Ullah, & Yamagata, 2008).

Burada ilgili testler için kurulan hipotezler; H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Elde edilen sonuçlara göre eğer sıfır hipotezi kabul edilir ise çalışmada kullanılan birimler arasında yatay kesitsel bağımlılık yoktur denilir ve birinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir. Tersisi durumda ise ikinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir (Baltagi, 2008).

Tablo 1. Koşullu Muhafazakârlık İçin Yatay Kesitsel Bağımlılık Testi Sonuçları

Test Türü	Test İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri
Breusch-Pagan LM	1332.862	820	0.0000
Pesaran scaled LM	12.66421		0.0000
Bias-corrected scaled LM	10.38644		0.0000
Pesaran CD	3.026049		0.0025

Tablo1'den elde edilen sonuçlara göre sıfır hipotezi reddedilerek yatay kesitsel bağımlılığın olduğu sonucuna varılmış ve dolayısıyla ikinci nesil birim kök testleri ile analizlere devam edilmiştir. Burada Hadri-Kurozumi (2012) testi tüm değişkenler için uygulanmıştır. Bu testin sıfır hipotezine göre serilerin birim köke sahip olmadıkları alternatif hipotezde ise birim köke sahip oldukları belirtilmiştir. Elde edilen olasılık değerinin ilgilenilen anlamlılık düzeyinin altında olması durumunda değişkenlerin durağan oldukları sonucuna varılır. Tablo 2'de denklem 2'deki değişkenlerin birik kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Model	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
EPS (t yılı için hisse başına kazanç)	Sabit	-0.7577	0,4491
	Sabit + Trend	0.9991	0,3184
DR (kukla değişken. Eğer RET_{it} negatif ise $DR_{it}=1$ yoksa $DR_{it}=0$)	Sabit	-0.6470	0.7412
	Sabit + Trend	-1.4264	0.9231
RET (hisse senedinin t yılındaki getirisi)	Sabit	0.2095	0.8341
	Sabit + Trend	0.0021	0.4992
DR \times RET (kukla değişken x hisse senedinin getirisi)	Sabit	-0.3302	0.6294
	Sabit + Trend	-1.2133	0.8875
CFO / NI (işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışların firmanın net karına oranı)	Sabit	-0.4198	0,4211
	Sabit + Trend	1.3478	0.0889

Tablo 2'den elde edilen sonuçlara göre değişkenlerin hem trend ve sabit eklendiği modelde hem de sabit terimin olduğu modelde durağan oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda serilerin durağan olmaları nedeni ile sabit etkiler ve rastsal etkiler panel veri modelleri tahminleri yapılabilir. Bu modellerin tahmin sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Sabit Etkiler Modeli Tahmini

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.078903	0.034199	2.307137	0.0216
DR	0.014925	0.006755	2.209575	0.0277
RET	0.183877	0.032540	5.650792	0.0000
DR \times RET	-0.185168	0.066546	-2.782571	0.0057
CFO / NI	-0.001590	0.000339	-4.805347	0.0001

Tablo 4. Rastsal Etkiler Model Tahmini

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.090246	0.045365	1.989350	0.0473
DR	0.006244	0.001526	4.089251	0.0001
RET	0.178084	0.031945	5.574754	0.0000
DR \times RET	-0.099948	0.029123	-3.431900	0.0007
CFO / NI	-0.001374	0.000508	-2.705973	0.0071

Yukarıdaki sonuçlar denklem 2'nin tahmin sonuçlarına tüm değişkenlerin tahmin sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Sabit ve rastsal etkiler modellerinden hangisinin geçerli olduğuna karar vermek için ise Hausman testinin yapılması gerekmektedir. Testin sonucuna göre uygun model en iyi doğrusal yansız tahminleri verecektir. Bu doğrultuda oluşturulan hipotezler:

H_0 : Uygun model rassal etkiler modelidir. Panel veri modelinde hata terimi ile bağımsız değişkenler arasında bir ilişki yoktur. [$C(\alpha_i, x_{it}) = 0$]

H_1 : Uygun model sabit etkiler modelidir. Panel veri modelinde hata terimi ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. [$C(\alpha_i, x_{it}) \neq 0$]

Hesaplanan Hausman test istatistiği 14,468856 ve bu değere ilişkin elde edilen olasılık değeri 0,0059 olmuştur. Hesaplanan bu olasılık değeri anlamlılık düzeyi olan 0,05'den düşük olduğu için yokluk hipotezi reddedilmiştir. Sabit etkiler tahmincisinin tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile Hausman testi birim etkinin sabit olduğunu göstermektedir.

Benzer tahminler sırası ile koşulsuz muhafazakârlık durumu için de yapılmıştır. Bu durumda önce model sabit etkiler yöntemi ile tahmin edilerek yatay kesitsel bağımlılığın olup olmadığı incelenmiştir. Yatay kesitsel bağımlılığa ilişkin sonuçlar tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Koşulsuz Muhafazakârlık İçin Yatay Kesitsel Bağımlılık Testi Sonuçları

Test Türü	Test İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri
Pesaran scaled LM	15.55971	820	0.0000
Bias-corrected scaled LM	13.28194		0.0000
Pesaran CD	2.592038		0.0095

Koşulsuz muhafazakârlık için elde edilen sonuçlar koşullu muhafazakârlıkta elde edilen sonuçlara benzer çıkmıştır. Bu sonuçlara göre de sıfır hipotezi reddedilerek yatay kesitsel bağımlılığın olduğu sonucuna varılmıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi buradan hareketle ikinci nesil birim kök testleri ile çalışmaya devam etmek gerekmektedir. Hadri-Kurozumi testi denklem 3'e eklenen "piyasa değeri/defter değeri oranı" MTB değişkeni için de uygulanmış ve sonuç tablosu 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Değişken MTB_{it} (i firmasının t döneminin sonundaki piyasa değeri/defter değeri oranı) İçin Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Model	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
MTB	Sabit	-0.6484	0.7420
	Sabit + Trend	1.5949	0,0554

“Piyasa değeri/defter değeri” oranı değişkeninin de diğer tüm değişkenler gibi 0,05 anlamlılık düzeyinde durağan olması analizlerin benzer şekilde yapılmasına engel teşkil etmemiştir. Bu durumda öncelikle sabit etkiler modeli daha sonra rastsal etkiler modeli tahmin edilerek, Hausman testi ile uygun yönteme karar verilecektir.

Tablo 7. Sabit Etkiler Modeli Tahmini

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.102121	0.041987	2.432196	0.0155
DR	0.018892	0.008365	2.258542	0.0245
RET	0.184923	0.032405	5.706560	0.0000
DR×RET	-0.147147	0.032004	-4.597731	0.0001
CFO/NI	-0.001595	0.000419	-3.807478	0.0002
MTB	-0.013493	0.004631	-2.913325	0.0038

Tablo 7’de elde edilen tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Tablo 8. Rastsal Etkiler Model Tahmini

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.119253	0.050107	2.379950	0.0178
DR	0.010064	0.004701	2.140759	0.8881
RET	0.179632	0.031829	5.643654	0.0000
DR×RET	-0.055533	-0.022830	2.432449	0.0155
CFO/NI	-0.001402	0.000515	-2.720444	0.0068
MTB	-0.016833	0.005119	-3.288523	0.0011

Rastsal etkiler modeline göre de tüm parametre sonuçları anlamlı olarak elde edilmiştir. Buradan hareketle Hausman testi uygulanmış test istatistiği 15,200557 olasılık değeri anlamlılık düzeyi olan 0,05’den düşük olduğu için yokluk hipotezi reddedilmiştir. Sabit etkiler tahmincisinin tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile Hausman testi birim etkinin sabit olduğunu göstermektedir.

6.2. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Daha önce de belirtildiği gibi çalışmanın ilk hipotezi koşullu muhafazakârlığın kazanç kalitesin üzerinde etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu hipotezin testi ile ilgili sonuçlar aşağıdaki tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Hipotez 1'in Sonuçları (Koşullu muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerinde etkisi)

$EPS_{it} / P_{it-1} = b_1 + b_2DR_{it} + b_3RET_{it} + b_4DR_{it} \times RET_{it} + b_5CFO_{it} / NI_{it} + \epsilon_{it}$				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.078903	0.034199	2.307137	0.0216
DR	0.014925	0.006755	2.209575	0.0277
RET	0.183877	0.032540	5.650792	0.0000
DR × RET	-0.185168	0.066546	-2.782571	0.0057
CFO / NI	-0.001590	0.000339	-4.805347	0.0001

Koşullu muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisi Denklem (2)'deki b_5 katsayısı (CFO/NI - işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının net kara oranı) üzerinden yorumlanmalıdır. CFO/NI değişkenin istatistiki değerlerine bakıldığında (-4.805347), sonuçlar yüzde 5 hata düzeyinde anlamlı olduğu göstermektedir. Ayrıca bu değişkenin katsayısının negatif olması (-0,00159), koşullu muhafazakârlığın işletmenin kazanç kalitesi üzerinde negatif etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak araştırmanın birinci hipotezinin “H1-₁ ilişki vardır” kabul edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar Tariq ve Rasha (2011) ile Li'nin (2019) sonuçlarına paralel iken, Asri (2017) ve Vatanparast ve arkadaşlarının (2014) bulgularıyla örtüşmemektedir.

Çalışmanın ikinci hipotezinin oluşturulma amacı koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının test edilmesidir. Tablo 10'da analizlerin sonuçları verilmiştir.

Tablo 10. Hipotez 2'nin Sonuçları (Koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerinde etkisi)

$EPS_{it} / P_{it-1} = b_1 + b_2DR_{it} + b_3RET_{it} + b_4DR_{it} \times RET_{it} + b_5MTB_{it} + b_6CFO_{it} / NI_{it} + \epsilon_{it}$				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
Sabit Terim	0.102121	0.041987	2.432196	0.0155
DR	0.018892	0.008365	2.258542	0.0245
RET	0.184923	0.032405	5.706560	0.0000
DR × RET	-0.147147	0.032004	-4.597731	0.0001
CFO / NI	-0.001595	0.000419	-3.807478	0.0002
MTB	-0.013493	0.004631	-2.913325	0.0038

Tablo 10’da işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının firmanın net karına oranı (CFO/NI) değişkenin istatistik değeri -3,807478’dir. Bu sonuca göre yüzde 5 hata seviyesinde koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi değişkenleri aralarında anlamlı bir ilişki olduğu kabul edilir. “Piyasa değeri/defter değeri oranı – MTB” b_6 katsayısı -0,001595’tir. Bu katsayının negatif olması koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi değişkenlerin aralarında ters yönlü bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmanın ikinci hipotezinin “H2-₁ ilişki vardır” varsayımı kabul edilmiştir. Başka bir deyişle, koşulsuz muhafazakârlık derecesi arttıkça kazanç kalitesi düzeyi azaltmaktadır. İkinci hipotezde ulaşılan sonuçlar, Tariq ve Rasha’nın (2011) elde ettiği sonuçlarla örtüşmemektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Muhafazakârlık son yıllarda muhasebe araştırmacılarının ilgisini çeken finansal raporlamanın nitel özelliklerinden biridir. Bazı eleştirilere rağmen, muhafazakârlık finansal raporlamada finansal bilgilerin kalitesini artırmak için bir muhasebe sözleşmesi olarak yerini korumaktadır. Son yıllarda, raporlanan kazanç kalitesi de araştırmalarda büyük ilgi toplamıştır. Enron ve WordCom gibi skandallar, bildirilen kârın güvenilirliği sorgulama ihtiyacını ortaya koymuştur. Doğal olarak bu da araştırmacıların ve analistlerin dikkatini kâr rakamlarından kazanç kalitesine doğru çekmektedir.

Literatürde yapılan çalışmalar, muhafazakâr uygulamaların kullanılmasının kazanç kalitesini etkileyebileceğini göstermektedir. Ancak çok az araştırma, koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığı ayırarak, bu ilişkiyi incelemiştir. Bu makalede, Türkiye sermaye piyasasında işlem gören 41 şirketin 2009-2018 yılları verileri kullanılarak koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerindeki etkisini incelenmiştir. Genişletilmiş Basu (1997) modeli kullanılarak muhafazakarlık ile kazanç kalitesi arasındaki ilişkinin var olup olmadığı ve yönü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sonucu olarak koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık ile işletmenin kazanç kalitesi aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin ters yönlü (negatif) olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle, koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık derecesi arttıkça işletmenin kazanç kalitesi azalmakta ve bunun tam tersi yani muhafazakârlık derecesi azaldıkça, kazanç kalitesi artmaktadır.

Ayrıca modele eklenen ve koşullu muhafazakarlığı ölçmek için kullanılan “işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının net kara oranı” ile koşulsuz muhafazakarlığı ölçmek için kullanılan “firmasının piyasa değeri / defter değeri oranı” değişkenleri arasındaki ilişkiyi test etmek ve bağımlı değişkeni açıklamak için Panel Yatay Kesit Bağımlılık Testi uygulanmıştır.

Konuyla ilgili gelecekteki araştırmalar için modele “yönetim kurulu büyüklüğü, karlılık büyüklüğü” gibi farklı değişkenler eklenerek muhasebe muhafazakârlığının kazanç kalitesi üzerindeki etkisinin ölçülmesi önerilebileceği gibi sektörlere göre bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığının tespit edilmesi de önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, H. (2017). Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Uyumun Firmaların Kazanç Kalitesi Üzerine Etkisi. *Muhasebe ve Denetime BAKIŞ*, S.51, s.103-114.
- Asri, M. (2017). The Effect of Accounting Conservatism on Earning Quality. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2992129> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2992129>
- Ball R., Shivakumar L. (2006). The Role of Accruals in Asymmetrically Timely Gain and Loss Recognition. *Journal of Accounting Research*, 44(2), 207-242.
- Ball, R., Kothari, S.P., Robin, A. (2000). The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting & Economics*, 29, 1-51.
- Baltagi, B. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Barker, R. (2015). Conservatism, prudence and the IASB’s conceptual framework. *Accounting and Business Research*, 45(4), 514-538. doi:10.1080/00014788.2015.1031983
- Basu, S. (1997). The Conservatism Principle and The Asymmetric Timeliness of Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 3-37.
- Bliss, J. (1924). *Management through Accounts*. New York: NY: The Ronald Press Co.
- Breusch, T. S., Pagan, A. R., (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253. doi:10.2307/2297111
- Chan, Ann L.-C., Stephen W.J. Lin, Norman Strong. (2009). Accounting conservatism and the cost of equity capital: UK evidence. *Managerial Finance*, 35(4), 325-45.
- Chandra, U. Waymire, B.G. Wasley, E.C. (2004). Income Conservatism in U.S. Technology Sector, The Bradley Policy Research Center. *Financial Research and Policy, Working Paper* (04-01), 3.
- Chen L. H., Folsom D. M., Paek W., Sami H. (2014, June). Accounting Conservatism, Earnings Persistence, and Pricing Multiples on Earnings. *Accounting Horizons*, 28(2), 233-260.
- Darabi R., Chegini Nezhad M. K., Sarraf F. (2016). Relation between Conditional and Unconditional Conservatism with Investment Opportunities. *Asian Social Science*, 12(5), 74-83. <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v12n5p74>
- Durak, G. ve Gürel, E. (2014). ‘Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler’. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S.64, s.95-109.
- FASB, Statement of Financial Accounting Standards (SFAS), No. 132, para.26. (1998).
- Francis J., Olsson P., Schipper K., (2004). Costs of Equity and Earnings Attributes. *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.
- Givoly D., Hayin C. (2000). The Changing Time-Series Properties of Earnings, Cash Flows and Accruals: Has Financial Reporting Become More Conservative? *Journal of Accounting and Economics*, 29, 291.
- Hadri, K., Kurozumi, E. (2012). A simple panel stationarity test in the presence of serial correlation and a common factor. *Economics Letters*, 115(1), 31-34. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.11.036>
- Hodge, F. (2003). Investor’ Perceptions of Earnings Quality Investor’ Perceptions of Earnings Quality Investor’ Perceptions of Earnings Quality. *Accounting Horizons*, 37-48.
- Koçbulut, Ö., Barış, S. (2016). Avrupa Birliği Ülkelerinde İhracat ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, s.22-39.
- Kurt, G. (2003). Kazançların Kalitesinin Belirlenmesinde Kullanılan Yaklaşımlar, *Mevzuat Dergisi*, S.65, s.1-8.

- Kutlan, S. (2003). Muhafazakarlık Yaklaşımı ve İhtiyatlılık İlkesinin Kıta Avrupası ve IAS-1 (IFRS-1)-US-GAAP Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi. *Yaklaşım Dergisi, Ekim, 2003*(130). <https://uye.yaklasim.com/MagazinDetail.aspx?magazinid=130>
- Kutlar, A. (2017). *E-Views ile Panel Veri Ekonometrisi Uygulamaları*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Li, Han. (2019). Conservatism, Earnings Management and R&D Capitalization. *International Journal of Financial Research, 10*(2), 52-62. <https://doi.org/10.5430/ijfr.v10n2p52>
- Lyimo, Gregory D., Salaam, T.,. (2014). Conditional Conservatism and its Effect on Earnings Quality and Stock Prices in Indian Capital Market. *European Journal of Business and Management, 6*(22), 98-104.
- Oreshkova, H. (2017). The Debate on Prudence in Accounting. *CBU International Conference On Innovations In Science And Education, 5*, 343-360. <https://doi.org/10.12955/cbup.v5.949>
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels . *Discussion Paper No. 1240*, 1-39.
- Pesaran, M. H., Ullah, A., & Yamagata, T. (2008). A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence. *The Econometrics Journal, 105*-127.
- Pope, P. E., Walker, M. (2003). Ex-ante and ex-post accounting conservatism, asset recognition and asymmetric earnings timeliness. *Working paper*, 1-28.
- Ryan, S. G. (2006). Identifying Conditional Conservatism. *European Accounting Review, 15*(4), 511-525.
- Sakarya, Ş., Koçak, Z. (2016). Kazanç Kalitesi ve Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi, 23*(3), s.733-749.
- Tariq, H. Ismail, Rasha, M. Elbolok. (2011). Do Conditional and Unconditional Conservatism Impact Earnings Quality and Stock Prices in Egypt? *Research Journal of Finance and Accounting, 2*(12), 7-22.
- Tekin, B., Gör, Y. (2018). Şirketlerde Kar Payı Dağıtım Kararı ile Muhasebede Muhafazakarlık Kavramı Arasındaki İlişkinin Analizi: BIST100 Örneği. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(9), s.47-58.
- Vatanparast, M., Baqerian, M.J., Hassanzade, H. (2014). The Relationship Between Conservatism And Earnings Quality In Tehran Stocks Exchange. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences, 4*(1), 1417-1425. <http://www.cibtech.org/sp.ed/jls/2014/01/jls.htm>
- Watts, R. L. (2003a). Conservatism in accounting, Part I: explanations and implications. *Accounting Horizons, 17*(3), 207-221.
- Yel, T. (2009). Kar Kalitesi ve Dönem Karıyla Gelecek Dönem Karları ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin İMKB’de Test Edilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.